

Економіка

УДК 336.717+336.77:578.834.1

Хома Ірина Борисівна

доктор економічних наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка»

Хома Ирина Борисовна

доктор экономических наук, профессор

Национальный университет «Львовская политехника»

Khoma Iryna

Doctor of Economics, Professor

Lviv Polytechnic National University

Валігура Наталія Сергіївна

бакалавр кафедри фінансів

Національного університету «Львівська політехніка»

Валигура Наталья Сергеевна

бакалавр кафедры финансов

Национального университета «Львовская политехника»

Valihura Natalia

Bachelor of the Department of Finance

Lviv Polytechnic National University

**АНАЛІЗУВАННЯ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID – 19 НА ДИНАМІКУ
ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ ТА НА ВІДСОТКОВІ СТАВКИ ПО
КРЕДИТАХ І ДЕПОЗИТАХ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ**

**АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ПАНДЕМИИ COVID - 19 НА ДИНАМИКУ
УЧЕТНОЙ СТАВКИ НБУ И НА ПРОЦЕНТНЫЕ СТАВКИ ПО
КРЕДИТАМ И ДЕПОЗИТАМ В УКРАИНЕ И МИРЕ**
**ANALYSIS OF THE ASSESSMENT OF THE IMPACT OF THE COVID-19
PANDEMICS ON THE DYNAMICS OF NBU DISCOUNT RATES AND
INTEREST RATES ON LOANS AND DEPOSITS IN UKRAINE AND THE
WORLD**

Анотація. У статті досліджено сучасний стан упровадження монетарної політики в Україні. Визначено, що одним із напрямів державного втручання в економічні процеси є монетарна політика. Виявлено, що монетарна політика центральних банків, як складова частина економічної політики, забезпечує фінансово-кредитне підґрунтя для стабільного соціально-економічного розвитку країни в цілому і кожного суб'єкта, що в ній проживає, зокрема. Розгорнуто поняття «облікової ставки». На основі проведеного дослідження було проаналізовано тенденції облікової ставки Національного банку України як одного з найважливіших та найефективніших інструментів монетарної політики. Із відкритих даних було здійснено оцінку динаміки облікової ставки НБУ, що дозволяє побудувати картину монетарного регулювання економічних циклів в Україні. Охарактеризовано причини змін облікової ставки в Україні за 2017 – 2020 роки. Особлива увага приділяється дослідженню впливу змін облікової ставки на зміну відсоткової ставки по кредитах та депозитах. Визначено, що результати проведеного дослідження дають змогу говорити про взаємозв'язок між ними. В статті було подано динаміку облікової ставки іноземних країн, зокрема Польщі та Російської Федерації. Схематично зображено та проаналізовано вплив облікової ставки на відсоткові ставки

по кредитах та депозитах для населення в іноземних державах. Прослідковано тенденцію до зниження облікової ставки всіх досліджуваних країн під впливом епідемічної ситуації у світі та поширенням COVID-19. Відповідно, як було вже зазначено, зниження облікової ставки тягне за собою скорочення відсоткової ставки. Що в свою чергу призвело до підтримки держав, шляхом доступності кредитів для суб'єктів господарювання та фізичних осіб під час затяжного карантину.

Ключові слова: монетарна політика, НБУ, облікова ставка, відсоткова ставка, за кредитами та депозитами, пандемія COVID-19.

Анотація. В статті досліджено сучасне становище впровадження монетарної політики в Україні. Виявлено, що монетарна політика центральних банків, як складова частина економічної політики, забезпечує фінансово-кредитну основу для стабільного соціально-економічного розвитку країни в цілому і кожного суб'єкта, що в ній проживає. Розкрито поняття «учетної ставки». На основі проведеного дослідження були проаналізовані тенденції учетної ставки Національного банку України як одного з найважливіших і ефективних інструментів монетарної політики. С відкритих даних була здійснена оцінка динаміки учетної ставки НБУ, що дозволяє побудувати картину монетарного регулювання економічних циклів в Україні. Охарактеризовані причини змін учетної ставки в Україні за 2017 - 2020 роки. Особливу увагу приділено дослідженню впливу змін учетної ставки на зміну процентної ставки по кредитах і депозитах. Визначено, що результати проведеного дослідження дозволяють говорити про взаємозв'язок між ними. В статті було подано динаміку учетної ставки зарубіжних країн, зокрема Польщі і

Российской Федерации. Схематически изображена и проанализировано влияние учетной ставки на процентные ставки по кредитам и депозитам для населения в иностранных государствах. Прослежены тенденции к снижению учетной ставки всех исследуемых стран под влиянием эпидемической ситуации в мире и распространением COVID-19. Соответственно, как было уже отмечено, снижение учетной ставки влечет за собой сокращение процентной ставки. Что в свою очередь привело к поддержке государств, путем доступности кредитов для субъектов хозяйствования и физических лиц во время затяжного карантина.

Ключевые слова: *монетарная политика, НБУ, учетная ставка, процентная ставка, по кредитам и депозитам, пандемия COVID-19.*

Summary. *The article examines the current state of monetary policy implementation in Ukraine. It was found that the monetary policy of central banks as an integral part of economic policy provides a financial and credit basis for stable socio-economic development of the country as a whole and each entity living in it in particular. The concept of "discount rate" is developed. Based on the study, the trends in the discount rate of the National Bank of Ukraine as one of the most important and effective instruments of monetary policy were analyzed. From the open data, the dynamics of the NBU discount rate was assessed, which allows to build a picture of monetary regulation of economic cycles in Ukraine. The reasons for changes in the discount rate in Ukraine for 2017 - 2020 are described. Particular attention is paid to the study of the impact of changes in the discount rate on changes in interest rates on loans and deposits. It is determined that the results of the study allow us to talk about the relationship between them. The article presents the dynamics of the discount rate of foreign countries, in particular Poland and the Russian Federation. The effect of the discount rate on interest rates*

on loans and deposits for individuals in foreign countries is schematically depicted and analyzed. There is a tendency to reduce the discount rate of all studied countries under the influence of the epidemic situation in the world and the spread of COVID-19. Accordingly, as already mentioned, a reduction in the discount rate entails a reduction in the interest rate. Which in turn has led to state support through the availability of credit to businesses and individuals during protracted quarantine.

Key words: *monetary policy, NBU, discount rate, interest rate, on loans and deposits, pandemic COVID-19.*

Постановка проблеми. Одним із найважливіших інструментів розвитку економіки України є монетарна політика Національного банку. Пріоритетом цієї політики держави є досягнення та підтримка цінової стабільності через низькі та стабільні темпи інфляції, сприяння фінансовій стабільності і стійкому економічному зростанню та дотримання рівня безробіття населення на низькому рівні. Основним інструментом монетарної політики є облікова ставка.

Національний банк встановлює облікову ставку для досягнення цілей щодо інфляції. Саме через зміну облікової ставки НБУ впливає на процентні ставки за операціями на міжбанківському ринку. Це позначається на зміні процентних ставок за кредитами та депозитами, які банки пропонують для населення та підприємств. Що зумовлює безпосередній вплив на споживанні населення та інвестиції громадян і підприємств, а отже - і на інфляцію.

Особливо актуальним є аналіз облікової ставки під час епідемічної ситуації у світі та необхідність прослідкувати динаміку її зміни та політику держав на її регулювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика монетарної політики ґрунтовно розкрита в працях таких зарубіжних науковців, як: Б. Бернанке, Дж.М. Кейнсом, Т. Кларк, Г. Манків, Ф. Мишкін, С. Сомнер, Д. Франкел, М. Фрідмен та інші.

Серед українських вчених дослідженням у своїх наукових роботах монетарної політики, зокрема облікової ставки, займалися такі вчені: С. В. Глущенко, Т. В. Мельник, О. О. Перепьолкіна, М. І. Савлук, В.С. Стельмах, та інші науковці. [1; 2; 3; 4; 5]

Постановка завдання. Основною метою статті є аналіз динаміки облікової ставки НБУ та безпосередній вплив пандемії COVID-19 на неї та на динаміку відсоткової ставки по кредитах та депозитах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошово-кредитна політика посідає вагомe місце в економіці кожної країни світу, зокрема, і України. Вона забезпечує досягнення цільових орієнтирів в економіці, для забезпечення яких використовується низка інструментів. Основним важелем монетарної політики є облікова ставка.

Згідно офіційного сайту НБУ «облікова ставка – це один із інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб’єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період» [6].

Облікова ставка встановлюється на основі комплексного аналізу та прогнозу макроекономічного, монетарного та фінансового розвитку, підготовленого Національним банком.

В умовах повної невизначеності спричинене спалахом пандемії COVID – 19 та затяжного карантину особливо актуальним є дослідження зміни облікової ставки в Україні за період 2017 – 2021 років.

Для кращого відображення зміни облікової ставки в Україні за останні роки, зобразимо її динаміку на рис.1.

Рис. 1. Динаміка облікової ставки в Україні за період 2017 – 2021 роки

Джерело: складено авторами за джерелом [6]

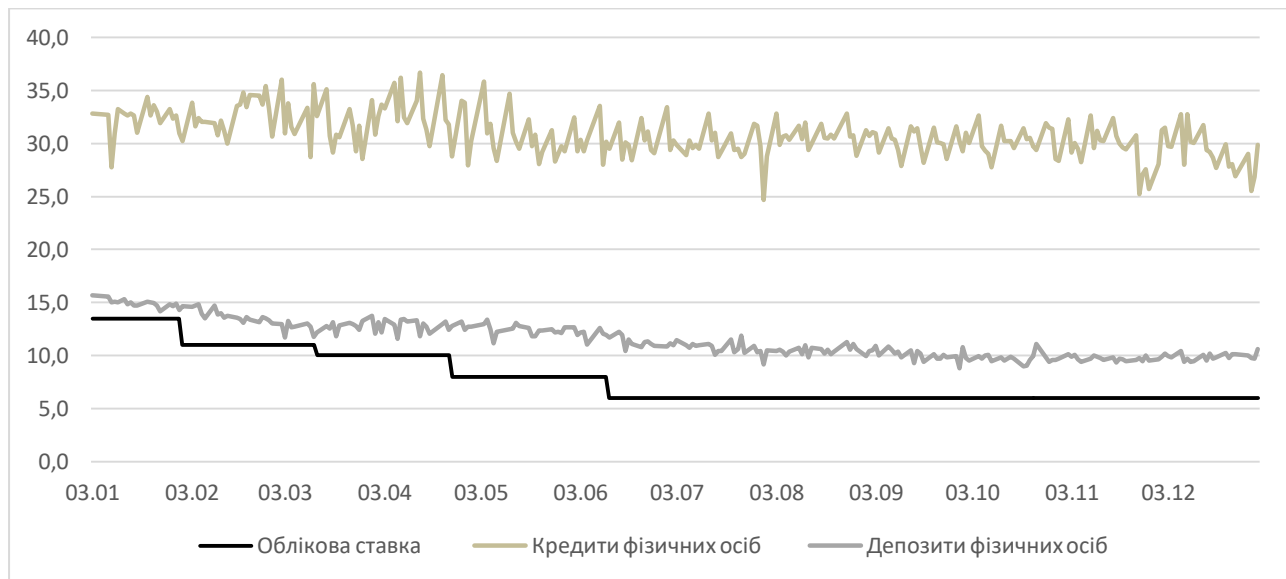
Як бачимо з рис. 1, з січня 2017 року спостерігалась низхідна тенденція. Переломний момент стався 27 жовтня 2017 року, коли правління Національного банку України прийняло рішення підвищити облікову ставку до 13,5% річних. Від тоді відбувалося її збільшення і ставка досягнула свого піку в розмірі 18% рішенням від 7 вересня 2018 року і протрималася на такому рівні до 26 квітня 2019 року. Проведення більш жорсткої монетарної політики пояснювалося прагненням нівелювати вплив інфляційних ризиків і поверненням інфляції в межі цільового діапазону в кінці 2019 року та досягненням середньострокової цілі 5% у 2020 році. З квітня 2019 року Національний банк впроваджує цикл пом'якшення монетарної політики, оскільки бачив тенденцію уповільнення інфляції до 5%. Із запровадженням карантину в березні 2020 року НБУ знижує облікову ставку до 10%, а згодом і до 8% річних, аби підтримати економічне зростання в Україні в умовах охолодження світової економіки, пандемії та карантинних заходів.

Найнижчий рівень облікової ставки за історію незалежності України сягнув 6%, таке рішення прийняло правління НБУ з червня 2020 року, що не змінювалося до сьогодні. Надалі монетарна політика Національного банку залежатиме насамперед від розвитку епідемічної ситуації та інфляційних ризиків.

Не менш актуальним є дослідження впливу зміни облікової ставки на відсоткову ставку по кредитах та депозитах. Дослідимо ці зміни за 2020 рік та проаналізуємо вплив пандемії.

Динаміка облікової ставки та ставки за кредитами та депозитами, що надані суб'єктам господарювання на довготривалий період, наведена на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка облікової ставки та ставок за кредитами та депозитами в національній валюті за 2020 рік

Джерело: складено авторами за джерелом [6-7]

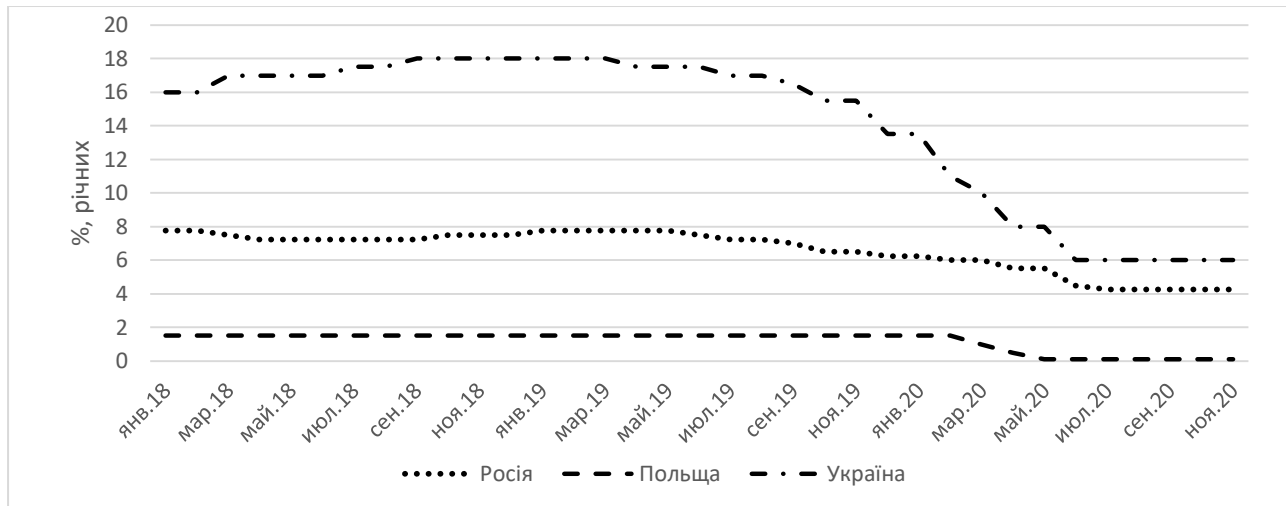
У першу чергу, зміна облікової ставки швидко транслюється у зміну ставок за гривневими міжбанківськими кредитами та дохідність ОВДП. Ринкові ставки, як бачимо з рис. 2, реагують на рух ключової ставки, хоча з деяким запізненням.

Таким чином, можемо зробити висновок, що зменшення облікової ставки НБУ, спричинене поширенням пандемії у світі та безпосередньо в Україні, позначається на зміні процентних ставок за кредитами та депозитами, які банки пропонують для підприємств та населення, що впливає на споживання та інвестиції громадян і підприємств, а отже - і на інфляцію.

Проаналізуємо зміну облікової ставки та відсоткової ставки по кредитах та депозитах в іноземних країнах. Дослідження проведемо на прикладі Польщі та Росії та порівняємо з Україною.

На рис. 3 наведено динаміку облікової ставки вище зазначених країн протягом останніх трьох років.

Рис. 3. Динаміка облікової ставки за 2018 – 2020 роки

Джерело: складено авторами за джерелом [6; 8; 9]

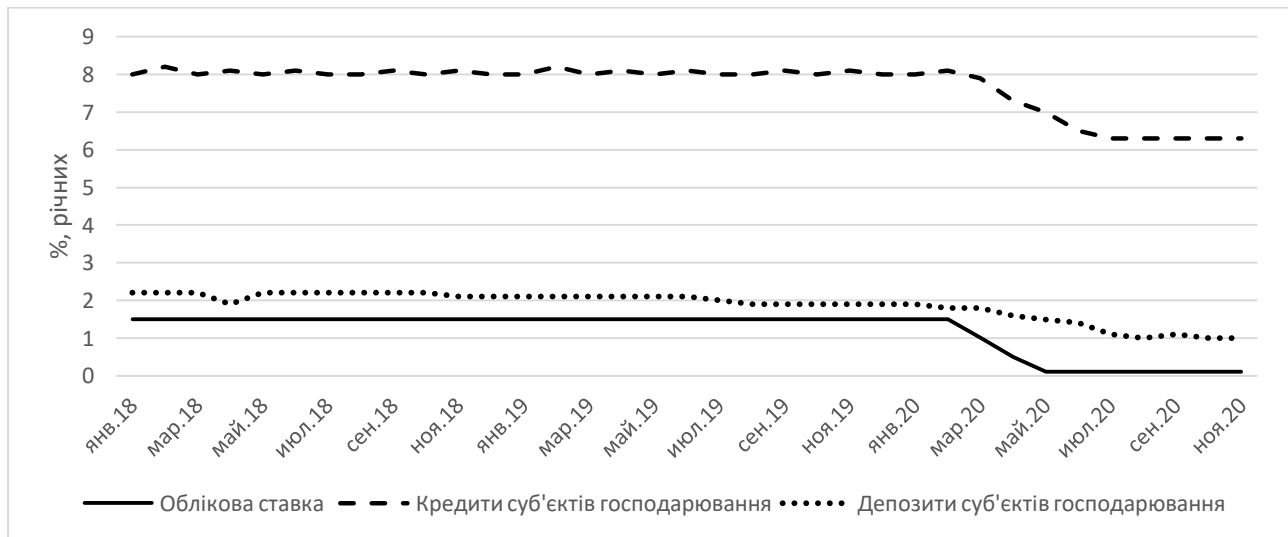
Отже, як бачимо найвища облікова ставка серед наведених країн - в Україні. Найнижча – в Польщі та сягає свого максимального значення протягом дослідженого періоду - 1,5%, а сьогодні скоротилася до 0,1%. Варто зазначити, що значення не зазнавало змін до березня 2020 року. Зниження облікової ставки в цей період на 0,5 в.п. спричинило початок пандемії COVID – 19, а в подальшому впровадження жорстких карантинних норм у даній

країні супроводжувалося скороченням до 0,1%. Важливим є факт, що це найнижча ставка в історії. Щодо Російської Федерації то облікова ставка коливалася протягом всього періоду. З квітня 2020 року графік має низхідну тенденцію. Така ситуація пояснюється епідемічною картиною в країні та в світі загалом. На сьогоднішній день облікова ставка в Росії є рекордно низькою і становить 4,25%

Варто зазначити, що найневагоміше зниження облікової ставки відбулося саме в Росії у порівнянні з іншими представленими країнами.

Проведемо дослідження впливу зміни облікової ставки на відсоткову ставку по кредитах та депозитах в Польщі. Проаналізуємо зміни за 2018 - 2020 роки та вплив пандемії.

Динаміка облікової ставки та ставки за кредитами та депозитами, що надані суб'єктам господарювання на довготривалий період, наведена на рис. 4.

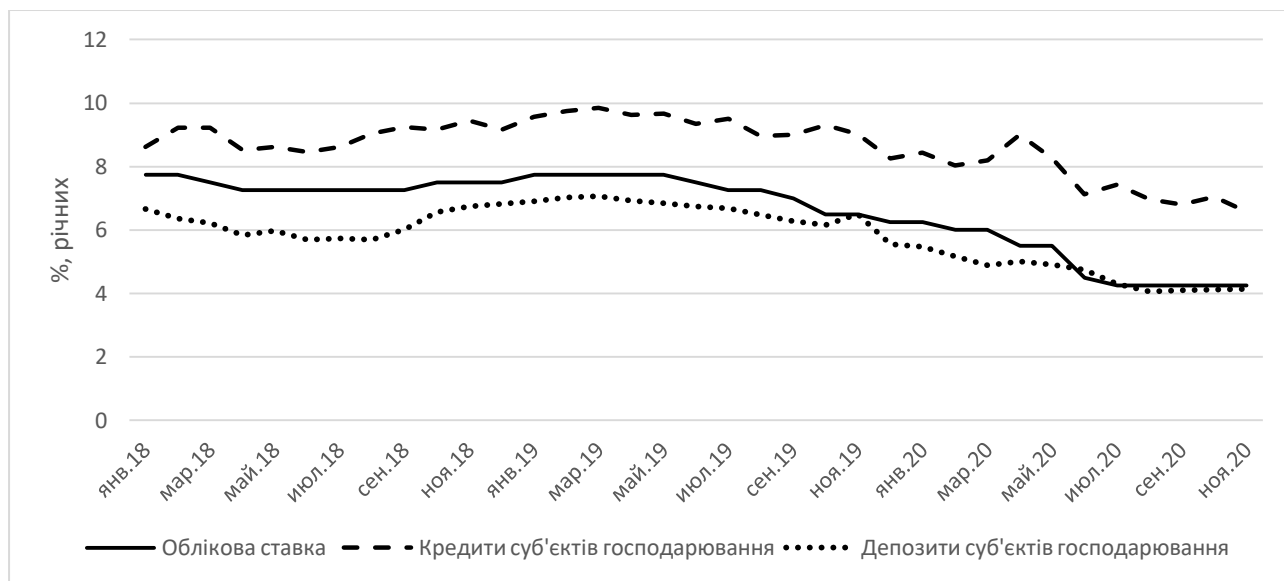

Рис. 4. Динаміка облікової ставки та ставки за кредитами та депозитами в Польщі за 2018 – 2020 роки

Джерело: складено авторами за джерелом [8; 10]

З рис. 4 яскраво прослідковується залежність між обліковою ставкою та кредитними і депозитними ставками. Тобто за зниженням процентної ставки Центрального банку Польщі слідує зниження відсоткових ставок за кредитами та депозитами. Як було зазначено вище, березень 2020 року відзначився зменшенням облікової ставки, що в свою чергу спричинило зменшення відсоткових ставок для суб'єктів господарювання. Такі заходи влади спричинили зниження навантаження на підприємства і людей в яких зменшилися доходи.

Розглянемо динаміку облікової ставки та ставки за кредитами та депозитами протягом 2018 – 2020 років в Росії.

Рис. 5. Динаміка облікової ставки та ставки за кредитами та депозитами в Росії за 2018 – 2020 роки

Джерело: складено авторами за джерелом [9; 10]

Варто зазначити, що ставка за депозитами є нижчою за облікову на відміну від вище зазначених країн. Отже, в даній країні, ми також можемо говорити про те, що зміни облікової ставки позначаються на зміні процентних ставок за кредитами та депозитами, які банки пропонують для

підприємств та населення, що впливає на споживання та інвестиції громадян і суб'єктів господарювання.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином, можемо зробити висновок, що зменшення облікової ставки НБУ, спричинене поширенням пандемії у світі та безпосередньо в Україні, позначається на зміні відсоткових ставок за кредитами та депозитами, що банки пропонують для підприємств та населення. Це в подальшому впливає на споживання та інвестиції громадян і суб'єктів господарювання, а отже - і на інфляцію. Будь-які заходи монетарної політики, що впроваджує Центральний банк, вимагають часу, щоб позначитися на економіці та вплинути на інфляцію. Тому монетарна політика завжди спрямована на перспективу.

Надалі монетарна політика залежатиме насамперед від розвитку епідемічної ситуації, поширенням COVID – 19 та інфляційних ризиків. На нашу думку, щоб досягти цільового рівня інфляції і підтримати економічну ситуацію в Україні, НБУ варто продовжувати провадити м'яку монетарну політику. Проте, потрібно бути готовим відреагувати на погравлення світової економіки і, зокрема, української підвищенням облікової ставки.

Література

1. Монетарна політика: теоретико-методологічні аспекти: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / С. В. Глущенко. К. : НаУКМА, 2017. 64 с
2. Мельник Т. В. Інструменти монетарної політики та практика їх застосування Національним банком України / Т. В. Мельник // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(2). С. 113-119.

3. Перепьолкіна О. О. Монетарна політика НБУ та її вплив на розміщення заощаджень домогосподарств / О. О. Перепьолкіна, О. О. Сухий // Бізнес Інформ. 2018. № 3. С. 309-314.
4. Савлук М. І. Економічне зростання в монетарній політиці НБУ / М. І. Савлук // Економіка. Фінанси. Право. 2016. № 8(2). С. 7-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2016_8\(2\)__4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2016_8(2)__4)
5. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін : монографія / В. С. Стельмах [та ін.] ; [за ред. В. С. Стельмаха]; Нац. банк України. Київ: [Центр наук. дослідж. НБУ, УБС НБУ], 2009. 404 с.
6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=14994057&cat_id=127891
7. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/>
8. Офіційний сайт Національного банку Польщі URL: <https://www.nbp.pl/>
9. Офіційний сайт Центрального банку Росії URL: <https://www.cbr.ru/>
10. Офіційний сайт Біржового порталу URL: <https://take-profit.org/>